

Abstract

What is a reprint? A study on authorship and reprinting in the German language area during the early nineteenth century. Jens Eriksson, Ph.D. in History of Science and Ideas, Department of History of Science and Ideas, Uppsala University, Sweden, Jens.Eriksson@idehist.uu.se

Around the turn of the nineteenth century, states within the German language area passed groundbreaking laws against the unauthorized reprinting of books. The authorial rights reforms that swept the region prompted fierce disagreements over concepts such as authorship, piracy and reprinting. How should these terms be defined and implemented? What was an author? How did authorship differ from piracy? Who wielded the power to define the difference? The questions raised by the reform wave echo in current debates about piracy, copyright, and intellectual property. This article explores the history of these controversies with the aim of rethinking the history of German print piracy in the early nineteenth century, a period when unauthorized reprinting is believed to have disappeared from the German language area. Against this view, this article portrays the size of the German reprinting industry as a subject of much dispute. To some, the German language area seemed to be on the cusp of an anarchic infestation of piratical book merchants, while others argued that the German book market had already been purged from disreputable publications. In these discussions, the meaning of words mattered greatly. Those who could control the meaning of terms such as authorship and unauthorized reprinting also assumed the authority to determine whether piratical books had vanished from the German book market.

Keywords: book piracy, authorship, intellectual property, the German language area, early 19th century

Vad är ett eftertryck?

En studie av författarskap och eftertryckning i det tyska språkområdet under tidigt 1800-tal

JENS ERIKSSON*

”Vad är ett eftertryck, vad är det inte”, frågade sig Hamburgförläggaren Friedrich Christoph Perthes i en artikel från 1829.¹ En långvarig dispyt i det tyska förbundets parlament föranledde hans undran. Sedan det tyska förbundets instiftande på hösten 1816 hade parlamentsledamöterna i Frankfurt grälat om utformningen av förbundets första upphovsrättslag mot eftertryckning – det juridiska begrepp samtiden använde för att tala om piratkopierade böcker. De flesta stater inom det tyska språkområdet hade vid det laget redan stiftat banbrytande lagar mot eftertryckning, men än så länge saknades ett mellanstatligt skydd av författarens rättigheter. Perthes och många andra hoppades att den kommande lagen skulle lösa ett problem som hade besvärat ärbara förläggare sedan sent 1700-tal. Utan ett mellanstatligt juridiskt skydd kunde förläggare ostraffat bedriva piratverksamhet över det fragmentiserade tyska språkområdets många gränser. Regionens politiska ledarskap hade under Wienkongressens slutskede på sensvåren 1815 lovat att åtgärda problemet med artikel 18d i förbundsakten, men så fort frågan togs upp av förbundet gick förhandlingarna på grund.² Det definitionsproblem som bekymrade Perthes utgjorde en av flera svårhanterliga frågor.³ Innan det tyska förbundet kunde skydda originalutgåvor från skrupelfria piratförläggare var parlamentsledamöterna först tvungna att definiera skillnaden mellan ett eftertryck och en legitim publikation.

Syftet med föreliggande undersökning är att analysera den debatt som bröt ut om eftertryckningens gränsdragningar under tidigt 1800-tal. Hur definierades ett eftertryck? Hur skiljde det sig från en ny och legitim publikation? Vem hade makten att dra en skiljelinje mellan eftertryck och nya publikationer? I tidigare forskning om tysk och europeisk piratkopiering har den undersökta tidsperioden beskrivits som en moderniserings-

* Filosofie doktor i idé- och lärdoms historia, Institutionen för idé- och lärdoms historia, Uppsala universitet, Jens.Eriksson@idehist.uu.se

fas i Europas bok- och kulturhistoria, då en tidigare utbredd och av staten understödd eftertryckningsindustri gradvis tynade bort och försvann.⁴ Det har hävdats att piratkopiering förvandlades till ett i huvudsak utomeuropeiskt problem i takt med att det tyska språkområdet och övriga delar av Europa gradvis rensades från icke-auktoriserad kopiering.⁵ Historikerna Martha Woodmansee och Martin Vogel menar att de ekonomiska incitamenten som gjorde eftertryckning lönsamt förlorade i betydelse när en legitim bokhandel växte sig stark i stater som Österrike, Württemberg och Baden – syd- och sydvästtyska kungadömen där sådan kopiering tidigare hade omhulats.⁶

Den hittills utforskade debatten om eftertryckningens begreppsliga gränser kastar ett nytt ljus över tysk bok- och kulturhistoria under tidigt 1800-tal. Föreliggande artikel visar att det inte endast rörde stor osämja om definitionen av ett eftertryck, utan även att dess omfattning blev föremål för debatt.⁷ Långt ifrån alla deltagare i debatten betraktade det som självklart att icke-auktoriserad kopiering av böcker inte längre praktiserades i nämnvärd utsträckning inom gränserna för det tyska språkområdet.⁸ Påståendet att utbredd kopiering utgjorde ett förflutet problem uppfattades snarare som ett politiskt vinklat argument i en tämligen hårdför debatt om det korrekta sättet att beskriva och karaktärisera tysk bokhandel. Enligt kritikerna hade sådana böcker långt ifrån försvunnit från marknaden. Det var tvärtom så att antalet piratkopierade böcker hade tilltagit under perioden mellan 1800 och 1840. Paradoxalt nog ansågs de tyska upphovsrättsreformerna vara en utlösande orsak till ökningen, trots att de kriminaliserade kopieringen. Flera lagar i framförallt syd- och sydvästtyska stater definierade eftertryckning och författarskap på ett sådant sätt att många typer av eftertryck nu kunde marknadsföras som legitima publikationer.⁹ Det var alltså på grund av, inte trots, upphovsrättslig lagstiftning som piratkopierandet av böcker tilltog.

Debatten om eftertryckningens volym kretsade kring språkligt gränsdragningsarbete. I den här artikeln visar jag att aktörer med makten att definiera eftertryckning och författarskap också besatte makten att säga ifall det tyska språkområdet översköldes av dubiösa publikationer eller inte. I ljuset av detta handlar artikeln i slutändan om språkets makt att inte bara beskriva utan också forma verkligheten.¹⁰ Identifierandet av en eftertryckt bok förutsatte en definition av eftertryckning. De konflikter som här ska studeras gör inte begrepp som eftertryck, författarskap, originalitet och piratkopiering unika. De tillhör snarare en större familj av ord som ständigt tycks ge upphov till varaktiga meningsskiljaktigheter. Typiskt för sådana *essentially contested concepts* är deras förmåga att förorsaka normativa värderingsstrider om den korrekta användningen av ord.¹¹ I det fall som här ska studeras berodde en framgångsrik identifikation på de

historiska aktörernas hermeneutiska auktoritet – på deras makt att förmedla en tolkning på ett sådant sätt att andra uppfattade den som en oproblematiserad beskrivning av sakernas tillstånd.¹²

Den syn på språk och ting som genomsyrar föreliggande arbete introducerar ett nytt sätt att förhålla sig till eftertryck och författarskap i forskningen om tysk bok- och kulturhistoria.¹³ I den tidigare forskningen har man utgått ifrån att piratkopior och nya publikationer var två stabila, kvantifierbara och tydligt åtskilda kategorier av böcker.¹⁴ I stället för att utgå ifrån existensen av tydliga gränser och definitioner tar denna studie ett steg tillbaka och undersöker de processer som konstruerar dem. I nästa avsnitt undersöker jag empiriskt de debatter som bröt ut om gränsen mellan författarskap och eftertryckning i relation till den tyska förbunds-lagen. I den tredje delen fortsätter den empiriska undersökningen med en analys av de filosofiska omtolkningar av författarskapets natur som låg till grund för de upphovsrättsliga reformerna.¹⁵ Jag visar där att skapandet av en ny förståelse av författarskap bidrog till att rita om gränserna för eftertryckning på ett hittills utforskat sätt. Artikelns fjärde del undersöker den diskussion om eftertryckningens volym som uppstod i takt med att nya definitioner av författarskap bidrog till att rita om gränserna för författarskap och eftertryckning. I detta avsnitt gör jag gällande att spridandet av en ny förståelse av författarskapets natur fick stora konsekvenser för de historiska aktörernas uppfattning av den kultur som de levde och verkade i. Den avslutande diskussionen sammanfattar artikelns huvudsakliga argument.

Tolkningsstrider

Den våg av upphovsrättsreformer som svepte över det tyska språkområdet under tidigt 1800-tal förändrade situationen för författare, läsare, förläggare och boktryckare på ett grundläggande sätt. Reformerna omkullkastade det ramverk som hade reglerat europeisk handel med böcker sedan tidigmodern tid och ersatte det med upphovsrättslig lagstiftning som utgick ifrån nya filosofiska teorier om intellektuell egendom, naturrätt och individers rätt att ensam kontrollera användningen av sina uttrycksmedel.¹⁶ I det avseendet lade tyska upphovsrättsreformer grunden för det juridiska ramverk som i dag reglerar inte bara hur tyskar utan även många andra européer får handskas med och återanvända tryckta böcker, e-böcker, filmer, musikinspelningar, konstverk, programkod och andra medieformer.

Etablerandet av ett upphovsrättsligt ramverk var inte smärtfritt, och en särskilt infekterad fråga rörde eftertryckningens begreppsliga gränsdragning. Det ansågs otvivelaktigt att ordagranna återutgivning skulle be-

traktas som eftertryck, men hur var det med bearbetningar, översättningar, antologier och andra publikationer som omvandlade redan utgivet material? Är begreppet eftertryck, frågade sig Perthes i sin rapport om överläggningarna i Frankfurt, ”tillämpbart på kompilationer, excerpter, samlade verk och bearbetningar?”¹⁷ Han gjorde sina läsare uppmärksamma på frågans svårighet: ”Åsikterna bland såväl rättslärda som skriftställare och bokhandlare skiljer sig väldigt mycket åt i den här frågan”, påpekade han.¹⁸ Den osämja som Perthes redogjorde för 1829 bidrog till att försvåra det till synes enkla arbetet med att definiera eftertryckning, ett ord vars begreppsliga bestämning hade vid det laget förvandlats till en ”tung uppgift”.¹⁹ På slutet av 1820-talet hade det dessutom hunnit gå nästan fjorton år sedan det politiska ledarskapet utlovade en lag mot eftertryckning under Wienkongressens slutskede i juni 1815. Perthes förväntade sig att rapporter från de misslyckade och stundtals uteblivna förhandlingarna skulle ge ”ett nedslående intryck”. Han försökte entusiasmera desillusionerade läsare så gott han kunde, men erkände att inte ens en optimist som han kunde ”förneka problemen”.²⁰

Perthes farhågor visade sig vara befogade. Trots att förbundsparlamentet lyckades stifta en lag mot eftertryck 1837 fastslogs aldrig några bindande definitioner av lagens nyckelbegrepp, vars begreppsliga otydlighet fortsatte att ge upphov till debatt under den senare delen av 1800-talet. ”Vad är ett eftertryck”, frågade sig exempelvis den sachsiska lagmannen Hugo Häpe i en kommentar till förbundslagen och fortsatte: ”Ett klargörande om det, vad eftertryckning är, går inte att hitta i lagtexten, i alla fall inte omedelbart”.²¹ Häpes artikelserie om förbundslagen bidrog till en redan omfattande kommentarslitteratur bestående av ett stort antal juridiska yttranden och även en hel bok om eftertryckningens teori.²² Trettio år senare uttalade sig juristen Rudolf Klostermann om den debatt som brutit ut efter 1837. Om eftertryckning tycktes omstritt under tiden före 1837 hade diskussionerna om begreppets betydelse komplicerats ytterligare efter förbundslagens implementering, menade Klostermann. Efter 1837 hade även själva definitionen av en kopia som en ”mekanisk reproduktion” blivit en ”ofta omstridd” fråga.²³

Den politiska situationen i det tyska språkområdet gjorde förbundslagens begreppsliga oklarhet särskilt påtaglig.²⁴ En tysk nationalstat fanns inte vid den här tiden, utan merparten av det tyska språkområdet regerades i stället av suveräna stater som endast var politiskt bundna till varandra genom en löst hållen militärallians.²⁵ Arbetet med att kriminalisera eftertryckning på förbunds nivå drevs till största delen av nationalistiska lobbyister med den yttersta målsättningen att fördjupa allianssamarbetet mellan tyska stater och till slut omvandla det tyska förbundet till en nationalstat.²⁶ Starka krafter motarbetade av den anledningen lagen mot efter-

tryck samt även exempelvis försöken att skapa en tysk tullunion. I stället ägnade Klemenz Metternich och andra politiska ledare för det tyska förbundet mycket tid och energi åt att kväsa den nationalistiska rörelse som vuxit sig starkare i Wienkongressens kölvatten.²⁷ Förbundsstater som till exempel Württemberg försökte dessutom bevara de definitioner av eftertryck och författarskap som redan existerande i befintlig lagstiftning på lokal nivå.

Förekomsten av dessa regionala definitioner blev alltmer problematisk i takt med att den nationalistiska rörelsen fick ökat politiskt inflytande efter marsrevolutionen 1848. Förbundslagens öppna utformning uppfattades vid det laget som ett allvarligt hot mot tysk enighet, eftersom den i praktiken gjorde det möjligt för individuella förbundsstater att tillämpa samma lag på olika och stundtals ojämförliga sätt. I en artikel om det tyska förbundet diskuterade Friedrich Stegers populära encyklopedi denna ”skuggsida” som ett generellt problem i tysk politik. Individuella förbundsstater störde den politiska och juridiska likformigheten med ”små och oomotiverade avvikelser i sina lagar”. Steger använde sig av förbundslagen mot eftertryck för att illustrera problemet: ”Detta har särskilt visat sig när det gäller den tyska upphovsrättslagen. Det nuvarande beslutet, som har fattats i förbundsparlamentet, låter något olika i varje stat”.²⁸ År 1861 talade ett sachsiskt sändebud om eftertryckningens begreppsliga oklarhet och hotet om tysk splittring inför förbundsparlamentets ledamöter: ”Individuella förbundsstater har valt att gå helt olika vägar”, påpekade han: ”Helt olika grundprinciper har fått fotfäste när det gäller begreppet eftertryckning”.²⁹ Sändebudet från Sachsen krävde att förbundsparlamentet tog sig an problemet omedelbart, eftersom läget bedömdes vara akut. Den nuvarande situationen åsamkade inte endast bokhandeln stor skada, varnade det sachsiska sändebudet, utan politisk splittring skadade även den litterära och konstnärliga aktiviteten i det tyska språkområdet allvarligt.³⁰

Pirater, författare och filosofer

Debatten om eftertryckningens begreppsliga fastställande löstes egentligen aldrig. Runt sekelskiftet 1900 försvann emellertid ordet eftertryck från tyska lagtexter i takt med att den kejsrerliga riksdagen i Berlin gav upp de till synes fruktlösa försöken att komma överens om en gemensam definition av upphovsrättsliga nyckelbegrepp.³¹ Begreppets försvinnande skedde parallellt med att tysk upphovsrättslig lagstiftning kriminaliserade utgivningen av de böcker som hade orsakat tolkningsstriderna om eftertryckets begreppsliga betydelse under 1800-talet. Från och med nu blev det otillåtet att ge ut icke-auktorerade översättningar, bearbetningar,

omarbetningar, antologier, samlade verk och andra publikationer som återutgav redan publicerat material i förändrat skick.³²

Kriminaliserandet av böcker som dessa har av Woodmansee och andra forskare betraktats som ett uttryck för den romantiska syn på kreativitet och originalitet som formulerades under sent 1700-tal av filosofer som Immanuel Kant och Johann Gottlob Fichte.³³ Fram tills nyligen har man inom forskningen om romantikens bokkultur porträtterat filosofer som Kant och Fichte som eftertryckningens vedersakare vars arbeten tillhandahöll ett filosofiskt ramverk för de upphovsrättsliga reformer som genomfördes under tidigt 1800-tal.³⁴ Det här avsnittet visar i stället att deras arbeten om författarskapets natur snarare komplicerade gränsdragningen mellan författarskap och eftertryckning. Kant diskuterade frågan i ”Von der Unrechtsmäßigkeit des Büchernachdrucks” (1785), en artikel som först publicerades i upplysningsorganet *Berlinische Monatschrift*. Det är något oklart varför Kant valde att ta sig an frågan, men han var inte ensam om det. Artikelnen ingick i en av de mer omfattande debatterna som utspelades sig i offentlig press under tysk senupplysning.³⁵ Framväxten av en borgerlig offentlighet medierad av tryckpressen hade vid det laget precis tagit fart, men spelreglerna för offentlig debatt återstod till stor del att definiera.³⁶ Debatten om eftertryck och författarskap handlade om den offentliga debattens spelregler och berörde frågor om texters sociala cirkulation, hur de kunde återges, återutges, citeras, kopieras, återanvändas och förändras av andra än författaren.

Kant menade att användningen av publicerad text skulle behäftas med stränga restriktioner. Det borde till exempel vara kriminellt att eftertrycka någon annans publikation utan ursprungsförfattarens medgivande. Åsikten var långtifrån ny men Kant ansåg att han hade upfunnit ett nytt och innovativt sätt att argumentera. Argumentet berörde bokens innersta väsen: Vad var egentligen en bok? undrade Kant.³⁷ En bok hade tidigare betraktats som vilket ting som helst, men böcker var speciella och liknade egentligen inget annat. De fungerade som författarröstens materiella behållare: ”En bok är ett verktyg för förmedlandet av ett tal till publiken, inte bara tankar”.³⁸ Ovanstående definition av bokens innersta väsen legitimerade lagstiftning mot eftertryckande förläggare, hävdade han. Endast författare bör ha makten att sprida och återge sitt tal till läsare. En sådan ensamrätt ingick i individens rätt till sin egen person. Mot slutet diskuterade Kant de sätt som författarrösten kommer till uttryck i böcker. Han tillämpade en generös definition av författarskap:

Om någon förändrar någon annans bok (förkortar den, adderar till den, eller reviderar den) så att det vore orätt att ge ut den i den ursprungliga författarens namn; då är omarbetningen i utgivarens egna namn inte ett

eftertryck och heller inte otillåten. För här är det en annan författare som genom sin förläggare bedriver en annan transaktion än den första och griper därför inte in i dennes transaktion med publiken. Han representerar inte den första författare som talesperson, utan en annan. Inte heller kan en översättning till ett främmande språk tas för ett eftertryck; eftersom det inte är samma tal som författarens, även om tankarna kan vara exakt likadana.³⁹

Det var således inte endast de skribenter som nedteknade nya tankar och idéer som förtjänade att kallas författare. Även den som omvandlade andras skriftställarverk borde erkännas som en legitim skapare av ett nytt verk. Kants användning av rösten som metafor förklarar varför. Det var inte det idémässiga innehållet som han ville skydda utan snarare författarens uttryck, stil och förmedling av innehållsligt tankegods. Även bearbetningar, förkortningar och översättningar uttryckte en författarröst av ett sådant slag, hävdade han.

Fichte menade att hans tankar om eftertryck och författarrätt sammanföll med Kants, trots att Fichte samtidigt påstod att han inte hade sett sin forne mentors artikel förrän efter han författat sitt bidrag till det sena 1700-talet debatt.⁴⁰ Fichtes diskussion av författarens personliga och unika uttrycksform gör jämförelsen rimlig: ”Varje författare måste ge sina tankar en särskild form, och han kan inte ge dem någon annan form än sin egna för han har ingen annan”.⁴¹ Enligt Woodmansee fick Fichtes betoning på texters unika och egendomliga form ett stort inflytande på tysk upphovsrättslig lagstiftning. Woodmansee exemplifierar med den upphovsrättslag som stiftades i Bayern 1813 som: ”define[d] the object of the author’s proprietary rights in the very terms that had been made available by Fichte.”⁴² Den bayerska upphovsrättslagen både stödjer och undergräver Woodmansees poäng. Det är sant att lagen lutar sig på Fichtes begreppsapparat, men den gör inte det för att skydda författare mot eftertryckning. I bayersk lag användes istället formuleringen ”egendomlig form” för att begränsa det spektrum av publikationer som ska räknas som eftertryck:

Den som publicerar ett vetenskapligt verk eller ett konstverk utan tillåtelse från skaparen, dennes arvtagare och andra som har förlänats författarens rättigheter ... utan att ha först bearbetat densamma till en egendomlig form kommer att bestraffas.⁴³

Den bayerska lagen erkänner även de som förändrar redan publicerat material som originella författare. Förändringar av detta slag kommer följaktligen inte att straffbeläggas av myndigheterna.

Upphovsrättslagar som den bayerska gav upphov till omfattande debatt under tidigt 1800-tal. Det var dock inte Bayern som stod i centrum för

stridigheterna utan i stället det sydvästtyska förbundslandet och kungadömet Württemberg, som i tidigare forskning har betraktas som en anomaly och ett undantag. Rättshistorikern Thomas Gergen har till exempel hävdad att man här fortsatte att beskydda eftertryckande förläggare när övriga stater i det tyska förbundet i stället valde att stifta innovativa lagar, varför eftertryckningsindustrin i Württemberg blomstrade.⁴⁴ Gergens analys bygger vidare på en lång tradition i tysk bokhistoria. I sin studie över bokmarknaden i Tübingen hävdar till exempel historikern Hans Widmann att Württemberg inte erbjöd författare och förläggare beskydd mot eftertryckning överhuvudtaget.⁴⁵ Ludwig Gieseke har på ett liknande sätt drivit tesen att förbundslandet värnade mer om eftertryckande förläggare än deras offer.⁴⁶ Men Gergen, Widmann och Gieseke förbiser något viktigt: Många aktörer anklagade visserligen Württemberg för att beskydda eftertryckande förläggare, men kungadömets officiella representanter höll inte alls med om att landet utgjorde en frizon för pirater; den karakteriseringen var en del av den tolkningsstrid som hade börjat bryta ut. I linje med Kants och Fichtes bidrag till debatten om eftertryck definierade Württembergs lagstiftning inte bearbetningar, översättningar och antologier som regelrätta eftertryck. Enligt de historiska aktörerna var landet i det avseendet knappast ett undantag, även om lagstiftningen där gick längre. Leipzigförläggaren Friedrich Arnold Brockhaus menade att Württembergs lagstiftning snarare borde betraktas som ett ”tecken i tiden”, något han kopplade ihop med en piratkopierande tidsanda.⁴⁷ ”Det är uppenbart”, skrev Brockhaus angående den upphovsrättsliga förordningen, att den är ”helt i samklang med tendensen att premiera eftertryckning så mycket om möjligt”.⁴⁸

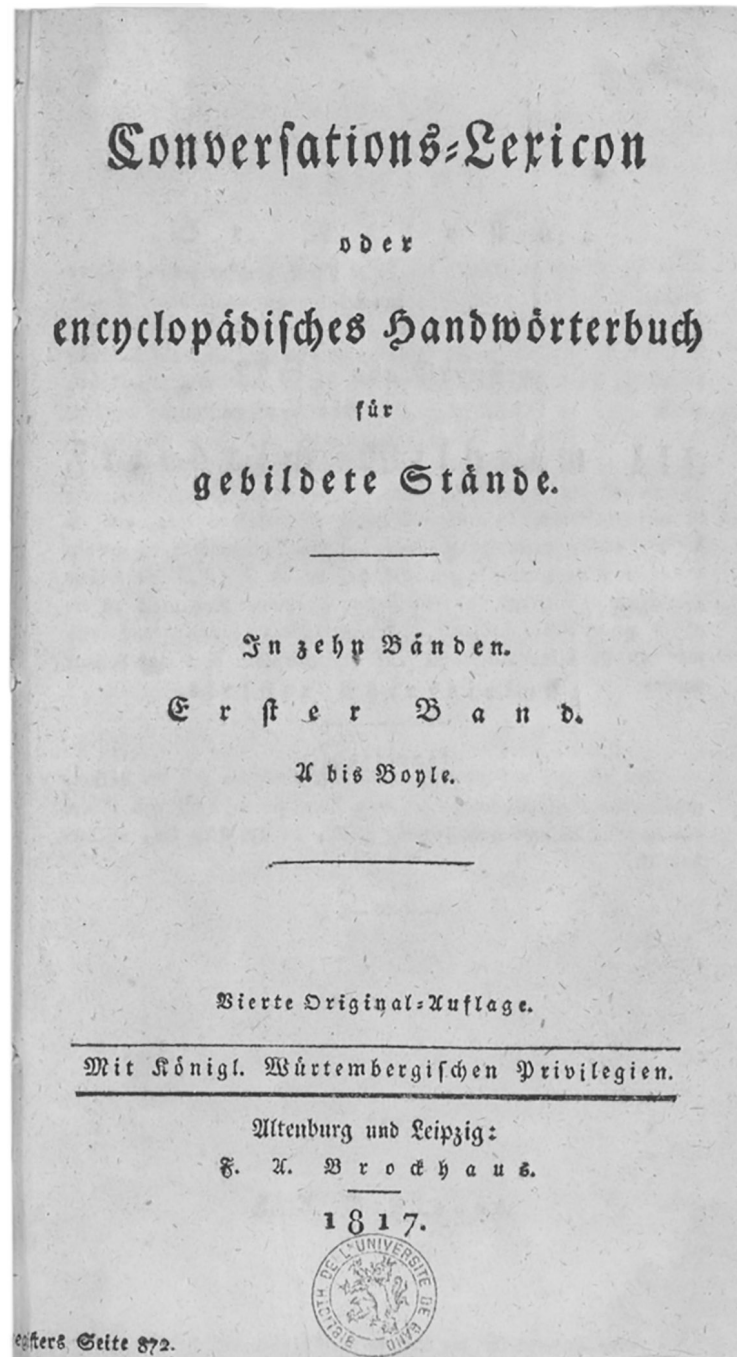
Den lagtext som låg till grund för stridigheterna om Württembergs förhållande till eftertryckning stiftades under Wienkongressen den 25 februari 1815. Då utannonserade kung Friedrich den förste att hans kungadöme hädanefter skulle reglera sin bokmarknad utifrån förordningen Königliches Rescript, Privilegien gegen den Bücher-Nachdruck betreffend, vom 25. Februar. 1815. Förordningens inledande klausul redogjorde för motiven bakom reformen, för att därefter meddela allmänheten att både inhemska och utländska författare kunde ansöka om ett bokhandelsprivilegium från Württemberg.⁴⁹ Privilegiet i fråga skyddade innehavaren mot eftertryckning under en sexårsperiod. Under denna period kom den privilegierade boken ”inte att eftertryckas av någon i Württemberg utan tillåtelse från den som har förvärvat privilegiet”.⁵⁰ Förordningen tillhörde egentligen en absolutistisk politisk ordning från en förfluten tid, eftersom författare och förläggare behövde ansöka om ett särskilt privilegium, en gåva från monarken, för att åtnjuta statens beskydd från oegentligheter på bokmarknaden.⁵¹ Men Württembergs förordning introducerade också

mycket som var nytt. Den erkände till exempel existensen av ett romantiskt författarintresse. Förordningen förklarade att förbundslandet ämnade främja författarens intresse i och av sina verk för att därigenom också befordra statens långsiktiga intressen. Myndigheterna förväntade sig att en statlig uppmuntran av författare och förläggare skulle öka produktionen av nya skriftställerverk samt accelerera befolkningens intellektuella och kulturella utveckling.

Nyheten om Württembergs lagstiftning överraskade. Det ansågs, av till exempel Brockhaus, vara oväntat att en absolutistisk enväldshärskare valde att inte endast anamma en liberal bokmarknadsreform utan också gå till angrepp på den lokala eftertryckningsindustrin.⁵² Kungadömet hade tidigare vägrat att hjälpa förläggare som Brockhaus, vars välkända encyklopedi hade återanvänts ostraffat av Macklot. Förordningen reste frågor om Friedrich den förstes egentliga motiv. Varför hade monarken bytt fot i frågan om eftertryck? Brockhaus bemötte nyheten om förordningen med en hel del skepsis. Hans tolkning tycktes motivera en avvaktande inställning. Efter en närmare genomläsning, skrev Brockhaus, ”insåg jag snart att det införskaffade privilegiet inte skulle tillhandahålla tillräckligt beskydd i mitt fall”.⁵³ Brockhaus identifierade särskilt en klausul som förordningens huvudsakliga problem. Den problematiska klausulen tog upp den genre av publikationer som Kant och Fichte hade diskuterat. Ett privilegium utdelat av kungadömet Württemberg, stod det där, kommer inte att skydda mottagaren av privilegiet från ”en översättning eller en bearbetning av den privilegierade texten, eller ett utdrag ur densamma”.⁵⁴

Brockhaus och flera andra betraktade den citerade klausulen som ett dåligt skämt. Ett privilegium, menade Brockhaus, borde först och främst skydda privilegierade böcker från icke-auktorerade bearbetningar och andra omvandlingar. Eftersom ett privilegium från Württemberg inte gjorde det, ifrågasatte Brockhaus de egentliga motiven bakom den till synes liberala reformen. Det fanns ett glapp mellan förordningens formuleringar och de praktiker som den främjade. Med förordningen från 1815 hade Württemberg svurit trohet till ”de mest liberala principer åtminstone i ord”.⁵⁵ Om förordningen lät liberal hade implementeringen av densamma i stället främjat högst illiberala affärsverksamheter. Förordningens definition av eftertryck:

[p]analyserade hela privilegiet [...] Han [eftertryckaren] tillåts att använda det privilegierade originalet genom att excerptera och bearbeta det. Med dessa [klausuler om eftertryckning] behöver eftertryckaren endast undvika att eftertrycka originalet ord för ord.⁵⁶

Titelsidan till Brockhaus populära encyklopedi. Brockhaus anklagade utan framgång Macklot för att ha eftertryckt publikationen under 1810-talet. Reproducerad med tillstånd av universitetet i Ghent.

Enligt Brockhaus exemplifierade hans nemesis Macklot problemet med ovanstående användning av begreppet eftertryckning: "Macklots nya eftertryck innehåller alla nya artiklar från mitt privilegierade original, men något parafraaserade eller annorlunda uttryckta".⁵⁷ Privilegiet från Württemberg var följaktligen långt ifrån tillfredställande. "Helt illusoriskt", kallade han det.⁵⁸ Om ett bokhandelsprivilegium inte skyddade mot ohederliga pirater som Macklot, frågade sig Brockhaus retoriskt, vad skyddar då egentligen ett privilegium mot? Han var långtifrån den enda som upprördes.⁵⁹ Några månader efter offentliggörandet av bokmarknadsförordningen skrev historiken Heinrich Luden ilsket om den i den nationalliberala tidskriften *Nemesis*. Där menade han att Württembergs lag tillät eftertryckare att fortsätta bedriva sin verksamhet obehindrat.⁶⁰ Luden fann det särskilt upprörande att Württemberg hade meddelat allmänheten om förordningen mitt under Wienkongressen: "Det här hände samtidigt som plenipotentiärer från tyska stater samlades på Wienkongressen för att författa en tysk konstitution".⁶¹ I den av Brockhaus ägda tidskriften *Hermes* uttryckte lagmannen Wilhelm Traugott Krug en liknande åsikt. Han menade att den problematiska klausulen i förordningen gjorde det möjligt för eftertryckare att kringgå privilegiet.⁶² Kungadömet Württemberg hade i det avseendet stiftat en "härlig, självförstörande lag!"⁶³

Slutet på en era?

Trots högljudda protester från Brockhaus och andra kritiker ändrades inte definitionen av eftertryckning. Inte heller försvann förordningen efter 1837, då parlamentet i Frankfurt gav förbundsstaterna i uppdrag att implementera förbundslagen mot eftertryckning. 1815 års förordning låg i stället till grund för Württembergs uttolkning av lagen. Debatten som blossade upp reser frågor om eftertryckningens påstådda försvinnande under tidigt 1800-tal: Hur påverkade den begreppsliga debatten om eftertryckets natur försök att kvantifiera antalet piratkopierade böcker under den undersökta perioden? Hur många eftertryckta böcker cirkulerade egentligen på bokmarknaden enligt de historiska aktörerna?

Det rådde ingen samstämmighet i den här frågan heller. Några var av åsikten att piratkopieringen av böcker var ett förflutet problem som inte längre angick dagens bokmarknadsaktörer. Andra uppfattade situationen annorlunda, Perthes var en av dem. Eftertryckta böcker kan snart komma att försvinna från bokmarknaden, menade han, men då måste parlamentet i Frankfurt först skrida till verket och göra något åt skrupelfria förläggare i framförallt de syd- och sydvästtyska staterna.⁶⁴ Innan parlamentet hade en adekvat lagstiftning fanns det ingen anledning att tro att proble-

met skulle försvinna. Perthes försiktiga optimism inför framtiden avslöjar att han inte såg eftertryckning som ett förflutet bekymmer.⁶⁵ Han var inte ensam. Även Stuttgart-skribenten Wolfgang Menzel ansåg att piratkopiering var ett samtida problem, men han uttryckte sig klart mer optimistiskt: ”Eftertryckta böcker kommer snart att försvinna från bokbodarna”, slog han fast.⁶⁶ Menzel såg fram emot det framtida försvinnandet av piratkopierade böcker med stor glädje. Inget var mer skamfyllt för tysk bokhandel, menade han, än att eftertryckandet av böcker fortsatte att inte bara praktiseras utan också blomstra i det tyska språkområdet:

Det tyska bokväsendets största skam är att eftertryckning fortfarande pågår, något som bedrivs i massiv skala i framförallt Österrike. Även i Württemberg, där jag bor, blomstrar privilegierade stölder av det här slaget.⁶⁷

Varför hade inte piratkopieringen försvunnit ännu enligt Perthes och Menzel? Den fördröjda implementeringen av artikel 18d kan vid första anblick tyckas vara den uppenbara anledningen till att eftertryck ännu inte hade försvunnit vid mitten av 1830-talet. Före år 1837 löpte eftertryckare liten eller ingen risk att straffas för sin affärsverksamhet om de såg till att inte kopiera inhemska böcker. Av den anledningen såg både Perthes och Menzel fram emot dagen då förbundsparlamentet bestämde sig för att verkställa artikel 18d. Trots detta var de medvetna om att en lag mot eftertryck inte var tillräcklig i sig. En effektiv lag måste också definiera författarskap och piratkopiering på ett adekvat sätt. En dåligt formulerad lag kunde förvärpa i stället för att lösa problemet. Både Perthes och Menzel använde sig av Württembergs lagstiftning för att illustrera problemet. Det sydvästtyska kungadömet presslag hade förvrängt definitionen av eftertryck så pass mycket att piratkopiering hade förvandlats till en helt legitim verksamhet.⁶⁸ ”Enligt förordningen från den tjugofemte februari, 1815”, påstod Perthes, ”så kommer eftertryckning att vara lagligt i Württemberg”.⁶⁹

Perthes kritik av lagstiftningen i Württemberg understryker den till synes paradoxala situation som rådde på den tyska bokmarknaden. Det uttalade syftet med lagen från 1815 var inte att främja eller legitimera piratkopiering, då kungen sade sig vilja stävja lokala eftertryckningsindustrier. Men Perthes lät sig inte luras utan påstod i stället att lagen från 1815 bevisade att Friedrich ”fortsatte att visa omsorg om och beskydda eftertryckare”.⁷⁰ Perthes misstänkte att ekonomiska överväganden låg bakom den kontraproduktiva lagen. Württemberg kunde med hjälp av sin nya presslag ”extrahera pengar från de andra tyska länderna och överskölja dem med produkter från pamflett- och översättningsfabriker”.⁷¹ Enligt Menzel hade hans hemland stiftat en lag som uppmuntrade pirat-

kopierare att bedriva sin vedervärdiga verksamhet utan att känna ett uns av skam. Tack vare den bristfälliga lagstiftningen bedrevs handeln med piratkopior inte längre i mörka gränder och andra ljusskygga platser. Eftertryckande förläggare hade i stället börjat marknadsföra sina produkter i respektabla medier och ”framhäver sina produkter i publika tidningar med en remarkabel skamlöshet”.⁷²

Diskussionerna upphörde inte när förbundsparlamentet i Frankfurt till slut verkställde artikel 18d utan fortsatte tvärtom i tysk offentlig debatt långt efter 1837. År 1867 hävdade en skribent i tidskriften *Deutsche Blätter* att upphovsrättslig lagstiftning i det tyska språkområdet tillät piratkopiering.⁷³ I vissa stater, och särskilt de sydtyska, gjorde myndigheterna ingenting åt eftertryck om de inte återgav originalverket ord för ord: ”Presslagarna [i stater söder om Mainlinjen] har inte reglerat eftertryckandet på ett tillfredställande sätt”, hävdades det.⁷⁴ Påståenden som dessa stod inte oemotsagda. I till exempel artikeln om tysk bokhandel i Friedrich Stegers encyklopedi gick det att läsa att eftertryckning tidigare hade definierat handeln med böcker i den tyskspråkiga delen av Europa. Sedan åtminstone 1850-talet praktiserades dock inte denna dubiösa publiceringspraktik mer i regionen. Artikeln i Stegers encyklopedi diskuterade publikationer som återanvände redan publicerat material i omvandlad form. Dessa böcker publicerades fortfarande i det tyska språkområdet, men encyklopedin definierade inte denna kategori av böcker som regelrätta eftertryck. Eftertryckarna hade sedan länge flytt regionen och befann sig nu utanför det tyska språkområdets gränser: ”Även om riktiga eftertryck har försvunnit från Tyskland”, påstods det, ”dyker det ändå upp eftertryck av tyska verk från främmande länder”.⁷⁵

Uppfattningen att eftertryck hade försvunnit från den tyska bokmarknaden var på intet sätt ny. När till exempel lobbyisten Carl Bertuch frågade Tsar Alexanders personliga rådgivare Karl vom und zum Stein om Bertuchs organisation kunde räkna med hans stöd för en rikslag mot eftertryck under Wienkongressen, ifrågasatte Stein påstående att piratkopierade böcker översköljde tysk bokhandel. Han höll inte alls med om Bertuchs syn på saken: ”Eftertryckningen av böcker är obetydlig i Tyskland”, svarade han.⁷⁶ Bertuch invände mot beskrivningen, men Stein avbröt då samtalet och ledsagade Bertuch bryskt till dörren.

Avslutande diskussion

Lobbyister som Bertuch kämpade i motvind men trots det vann de i slutändan. Under andra hälften av 1800-talet började tyska stater sakteligen reformera sin syn på författarens rättigheter i enlighet med den kritik som Perthes, Brockhaus, Menzel och flera andra hade framfört

under 1800-talets första hälft. Den smala definition av eftertryck som de hade opponerat sig emot gav vika för en mer expansiv och inkluderande syn på författarens rättigheter.⁷⁷ Även översättningar, kompilationer och omarbetningar uppfattades från och med nu som otillåtna publikationer juridiskt sett. I och med detta paradigmskifte etablerades också grunderna för det upphovsrättsliga ramverk som reglerar europeisk upphovsrätt i dag.⁷⁸ I Tysklands nuvarande lagstiftning står det att ”omarbetningar och andra omgestaltningar av verket kan endast publiceras med tillåtelse av författaren av det verk som har bearbetats eller omgestaltats”.⁷⁹

Under den period som har studerats här betraktades inte den mer expansiva synen på icke-auktoriserad återutgivning som det normerande förhållningssättet till upphovsrätt och eftertryck. Det var tvärtom så att individer som Brockhaus, Menzel och Perthes intog positionen som kritiker av de rådande normerna inom upphovsrättslig lagstiftning. Enligt dessa normer borde publikationer som exempelvis icke-auktoriserade översättningar, bearbetningar, omarbetningar, kompilationer och samlade utgåvor inte betraktas som återgivningar av redan publicerat material. De förtjänade i stället erkännande som nya publikationer, vars offentliggörande inte inkräktade på den ursprungliga författarens personliga rättigheter. Jag har i den här artikeln argumenterat för att denna syn på författarens rättigheter legitimerades genom inflytelserika texter av Kant och Fichte – filosofer som argumenterade för att omvandlingen av andras texter förvandlade eftertryckaren till en författare med legitima anspråk på upphovsrättsligt beskydd.

Min kontextualisering av tysk idealism, upphovsrätt och eftertryckning går stick i stäv med mycket av den tidigare forskningen om tysk bokhistoria. Fram tills ganska nyligen har det i stället varit brukligt att se tyska idealister och romantiker som förespråkare för den mer expansiva upphovsrätt som reglerar europeisk handeln med böcker i dag. Tack vare Mario Biagioli, Markus Kretschmer, Friedemann Kawohl och Andrew Piper har den föreställningen sakteligen kommit att förändras.⁸⁰ Ingen av dessa forskare har emellertid undersökt hur konstruktionen och etableringen av romantiskt och idealistiskt författarskap påverkade mängden av nya böcker som publicerades i det tyska språkområdet under tidigt 1800-tal. Den bild som Woodmansee, Vogel, Schürmann och ett flertal andra forskare har gett av tysk bokhandel under perioden, skiljer sig i det avseendet ganska mycket från den berättelse som har etablerats inom ramarna för den här artikeln. Enligt Woodmansee försvann eftertryck gradvis från den tyska bokmarknaden under 1800-talets tre första årtionden. Vid det laget hade produktionen av nya böcker i Österrike, Württemberg och Baden ökat så pass mycket att dessa stater inte längre behövde importera och eftertrycka nordtyska publikationer.

Min analys kastar ett nytt ljus över de skeenden som präglade tysk bokhandel under den undersökta perioden. Jag har i den här artikeln visat att de rådde stor oenighet om eftertryckningens gränser, begreppsliga definition och volym. Fokus har legat på den debatt som bröt ut under tidigt 1800-tal, men det skeende som här har studerats reser frågor som överskrider undersökningens empiriska avgränsningar i tid och rum. Eliminering av piratkopiering betraktas i dag ofta som en viktig del av den moderniseringsprocess som Europa genomgick under 1800-talet och som stater i det globala syd nu förmodas stå inför. En växande skara forskare har på senare år kritiserat de eurocentristiska antaganden som ligger till grund för den synen.⁸¹ Syftet har här i stället varit att förstå de spelregler som präglade debatten om eftertryck och författarskap under den period då piratkopiering anses ha försvunnit från det tyska språkområdet. De spelregler som har stått i förgrunden för den här artikeln rör språkets relation till ting och praktiker. Den som kunde kontrollera ords betydelse hade också makten att säga ifall det tyska språkområdet hade rensats från eftertryckare eller om bokmarknaden även fortsättningsvis över-sköljdes av dubiösa publikationer.

Noter

1. Friedrich Christoph Perthes: ”Ueber den teutschen Buchhandel und die äussern Verhältnisse der teutschen Literatur” i Karl Heinrich Ludwig Pölit (red.): *Jahrbücher für Geschichte und Staatskunst*, vol. 1 (Leipzig, 1829), 36. Jag kommer i det följande att översätta det tyska ordet Nachdruck med den svenska motsvarigheten, eftertryck. Föreliggande artikel är baserad på min avhandling, *The end of piracy: Rethinking the history of German print piracy in the early nineteenth century* (Uppsala, 2016). Alla översättningar är mina egna. Jag riktar här med ett tack till redaktören och artikelns två anonyma granskare. Era kommentarer bidrog till att göra artikeln bättre.
2. Se artikel 18d i *Deutsche Bundes-Acte. Authentischer Abdruck. Mit Bewilligung der Kaiserlich Oesterreichischen Gesandtschaft am deutschen Bundestag* (Frankfurt am Main, 1816).
3. De andra frågorna rörde problem som till exempel kopplingen mellan upphovsrätt, censur och tryckfrihet, samt längden på den period som publicerade verk skulle åtnjuta statligt skydd från eftertryckning. Se Ludwig Gieseke: ”Zensur und Nachdruckschutz in deutschen Staaten in den Jahren nach 1800” i Elmar Wadle (red.): *Historische Studien zum Urheberrecht in Europa: Entwicklungslinien und Grundfragen* (Berlin, 1993), 21–31.
4. Johann Adolf Goldfriedrich: *Geschichte des deutschen Buchhandels: Vom Beginn der Fremdherrschaft bis zur Reform des Börsenvereins im neuen Deutschen Reiche 1805–1889* (Leipzig, 1913); Martin Vogel: ”Deutsche Urheber- und Verlagsgeschichte zwischen 1450 und 1850: Sozial- und methodengeschichtliche Entwicklungsstufen der Rechte von Schriftstellern und Verlegern” i Bertold Hack, Marietta Kleiss, and Reinhard Wittmann (red.): *Archiv für Geschichte des Buchwesens*, vol. 19 (Frankfurt am Main, 1978); Martin Vogel: ”Grundzüge der Geschichte des Urheberrechts in Deutschland

vom letzten Drittel des 18. Jahrhunderts bis zum preußischen Urheberrechtsgesetz vom 11. Juni 1837" i Robert Dittrich (red.): *Woher kommt das Urheberrecht und wohin geht es? Wurzeln, geschichtlicher Ursprung, geistesgeschichtlicher Hintergrund und Zukunft des Urheberrechts* (Wien, 1988), 117–134; Martha Woodmansee: "Publishers, privateers, pirates: Eighteenth-century German book piracy revisited" i Mario Biagioli, Peter Jaszi, and Martha Woodmansee (red.): *Making and unmaking intellectual property: Creative production in legal and cultural perspective* (Chicago & London, 2011), 181–99; Woodmansee: "The genius and the copyright: Economic and legal conditions of the emergence of the 'Author'" i *Eighteenth-century studies*, 17:4, 1984, 425–48; August Schürmann: "Übergang zur Neuzeit" i *Die Rechtsverhältnisse der Autoren und Verleger, sachlich-historisch* (Halle, 1889); Ludwig Giesecke: *Vom Privileg zum Urheberrecht: die Entwicklung des Urheberrechts in Deutschland bis 1845* (Göttingen, 1995); Reinhard Wittmann: *Geschichte des deutschen Buchhandels*, 3e uppl. (München, 2011), 218.

5. Woodmansee: "Publishers, privateers, pirates" 187. För en diskussion om detta, se Lars Eckstein and Anja Schwarz: "Introduction: Towards a postcolonial critique of modern piracy" i Lars Eckstein and Anja Schwarz (red.): *Postcolonial piracy: Media distribution and cultural production in the global south* (London, New Delhi, New York & Sydney, 2014), 1–25.

6. Woodmansee: "Publishers, privateers, pirates" 192. Woodmansee menar till exempel att "The German speaking states remained as politically fragmented at the end of the century [1700-talet] as they had been in the 1760s, but the cultural gap between the two regions [den protestantiska norden och den katolska södern] had closed. As demand for books grew in the south, indigenous writers emerged, and an indigenous publishing industry developed. Piracy subsided. It had ceased to be lucrative. With indigenous book trades to protect, states in the south began entering into bilateral accords."

7. Se till exempel Hermann Egloffstein (red.): *Carl Bertuchs Tagebuch vom Wiener Kongress* (Berlin, 1916), 241. Jag fördjupar detta resonemang längre fram i artikeln.

8. Se till exempel Wolfgang Menzel: *Die deutsche Literatur: Zweite vermehrte Auflage*, vol. 1 (Stuttgart, 1836), 90–91.

9. Se till exempel Friedrich Arnold Brockhaus: "Anzeige" i *Intelligenzblatt der Jenaische allgemeine Literatur-Zeitung: Siebenzehnter Jahrgang*. Erster Band. Januar, Februar, März, vol. 17, 7 (Leipzig & Jena, 1820), 52.

10. I det avseendet ansluter sig den här studien till begreppshistorisk teori och metod. Se till exempel Reinhart Kosellecks *Begriffsgeschichten: Studien zur Semantik und Pragmatik der politischen und sozialen Sprache* (Frankfurt am Main, 2006).

11. Begreppet "essentially contested concepts" myntades av sociologen Gallie, W. B. i artikeln "Essentially contested concepts" i *Proceedings of the Aristotelian Society*, 56, 1955, 167–98. Gallies exempel är begreppen konst och demokrati, men listan på väsentligen omstridda begrepp har utökats avsevärt sedan publikationen av Gallies banbrytande artikel på 1950-talet. Jag diskuterar även min användning av Gallies begreppsapparat i min avhandling, *The End of Piracy*, 29–32.

12. Mitt begrepp hermeneutisk auktoritet utgår ifrån vetenskapssociologen Thomas F. Gieryns "epistemic authority". Gieryn introducerade det begreppet i sin inflytelserika studie "Boundary-work and the demarcation of science from non-science: Strains and interests in professional ideologies of scientists" i *American sociological review*, 48: 6, 1983, 781–95.

13. Det konstruktivistiska perspektiv som tillämpas här har inspirerats av följande

arbeten: Adrian Johns: *The nature of the book: Print and knowledge in the making* (Chicago & London, 1998), 174; James Arvanitakis and Martin Fredriksson: "On Piracy," i James Arvanitakis and Martin Fredriksson (red.): *Piracy: Leakages from modernity* (Sacramento CA, 2012); Kavita Philip: "What as a technological author? The pirate function and intellectual property" i *Postcolonial studies*, 8:2, 2005, 199–218; Lars Eckstein and Anja Schwarz, "Introduction: Towards a postcolonial critique of modern piracy" i Lars Eckstein and Anja Schwarz (red.): *Postcolonial piracy: Media distribution and cultural production in the global south* (London, New Delhi, New York & Sydney, 2014), 1–25; Lawrence Liang, "Beyond representation: The figure of the pirate" i Mario Biagioli, Peter Jaszi, and Martha Woodmansee (red.): *Making and unmaking intellectual property: Creative production in legal and cultural perspective* (Chicago, 2011), 168–80.

14. Se till exempel Vogel: "Deutsche Urheber- und Verlagsgeschichte zwischen 1450 und 1850" 189; Wittmann: *Geschichte des deutschen Buchhandels*, 218; Woodmansee: "Publishers, privateers, pirates" 192.

15. Denna omdefiniering av författarskapets natur har analyserats i ett flertal studier. Ett nyligt exempel är Thomas Karlsohns studier av romantisk läs- och skrivkultur i *Originalitetens former: Essäer om bildning och universitet* (Göteborg, 2012).

16. Forskning om den här processen är omfattande. Följande lista nämner några av de viktigaste verken om den tyska situationen: Ludwig Giesecke: *Die geschichtliche Entwicklung des deutschen Urheberrechts* (Göttingen, 1957); Giesecke: *Vom Privileg zum Urheberrecht*; Woodmansee: "The genius and the copyright"; Woodmansee and Peter Jaszi: "Introduction" i Woodmansee och Jaszi (red.): *The Construction of authorship: Textual appropriation in law and literature* (Durham & London, 1994); Woodmansee: "On the author effect I: Recovering collectivity" i Jaszi och Woodmansee (red.): *The construction of authorship: Textual appropriation in law and literature* (Durham & London, 1994), 15–28; Heinrich Bosse: *Autorschaft ist Werkherrschaft: Über die Entstehung des Urheberrechts aus dem Geist der Goethezeit* (Paderborn: Schöningh, 1981); Wolfgang von Ungern-Sternberg: "Schriftstelleremanzipation und Buchkultur im 18. Jahrhundert" i *Jahrbuch für internationale Germanistik*, 8:1, 1976, 72–98; Elmar Wadle: "Der langsame Abschied vom Privileg: das Beispiel des Urheberrechts," i Barbara Dölemeyer och Heinz Mohnhaupt (red.): *Das Privileg im europäischen Vergleich*, vol. 1 (Frankfurt am Main, 1997), 377–99.

17. Perthes: "Ueber den teutschen Buchhandel und die äussern Verhältnisse der teutschen Literatur" 36–37.

18. Ibid.

19. Ibid.

20. Ibid.

21. Hugo Häpe: "Der Einfluß des Bundesbeschlusses vom 9. Nov. 1837 auf die Fortbildung des literarischen Rechts in Deutschland. Erster Abhandlung: Was ist Nachdruck?" i Albert Berger (red.): *Allgemeine Press-Zeitung: Annalen der Presse, der Literatur und des Buchhandels* 99 (Leipzig, 1844), 393.

22. Julius Jolly: *Die Lehre vom Nachdruck: Nach den Beschlüssen des deutschen Bundes dargestellt* (Heidelberg, 1852).

23. Rudolf Klostermann: *Das geistige Eigentum an Schriften, Kunstwerken und Erfindungen: Nach preussischem und internationalen Rechte*. Allgemeiner Theil, Verlagsrecht und Nachdruck, vol. 1 (Berlin, 1867), 396–7.

24. Abigail Green: *Fatherlands: State-building and nationhood in nineteenth-century Germany* (Cambridge, 2001).

25. Karl Otmar von Aretin: *Vom Deutschen Reich zum Deutschen Bund* (Göttingen, 1993); Jürgen Angelow, *Der Deutsche Bund* (Darmstadt, 2003).
26. Se till exempel Heinrich Luden: "Vom freien Geistesverkehr: Preßfreiheit, Censur, Buchhandel und Nachdruck" *Nemesis* 2, (Weimar, 1814), 211–259, 328–383.
27. Alexa Geisthövel, *Restauration und Vormärz 1815–1847* (Paderborn, 2008).
28. Friedrich Steger (red.): "Deutsches Nationalrecht" i *Ergänzungs-Conversations-Lexikon*, vol. 2 (Leipzig, 1847), 345.
29. "29. Sitz. v. 24. Juli 1862: Herbeiführung eines allgemeinen Gesetzes gegen den Nachdruck. Vortrag. Mit Beil. 1 u. 2.," in *Protokolle der deutschen Bundes-Versammlung vom Jahre 1862: Sitzung 1 bis 42* (Frankfurt am Main, 1862), 426.
30. Ibid.
31. Elmar Wadle: "Die Abrundung des deutschen Urheberrechts im Jahre 1876" i *Geistiges Eigentum: Bausteine zur Rechtsgeschichte*, vol. 1 (Weinheim, New York, Basel, Cambridge & Tokyo, 1996), 327–43.
32. Enligt tysk lag är det idag är det förbjudet att omarbete andra publikationer utan lov. "Bearbeitungen oder andere Umgestaltungen des Werkes dürfen nur mit Einwilligung des Urhebers des bearbeiteten oder umgestalteten Werkes veröffentlicht" § 23 UrhG Bearbeitungen und Umgestaltungen," *Dejure.org*, åtkomst den 2 mars, 2016, <https://dejure.org/gesetze/UrhG/23.html>.
33. Se till exempel Woodmansee: *The author, art, and the market*; Woodmansee: "The genius and the copyright"; Woodmansee: "On the author effect I: Recovering collectivity"; Michel Foucault, "What is an author?" i Donald F. Bouchard (red.), Donald F. Bouchard och Sherry Simon (övers.): *Language, counter-memory, practice: Selected essays and interviews by Michel Foucault* (New York, 1980), 113–39; Adrian Johns: "The piratical Enlightenment" i Clifford Siskin och William Warner (red.) *This is Enlightenment* (Chicago, 2009), 301–23.
34. Den synen har blivit kritiserad på senare år. Se till exempel Andrew Franta: *Romanticism and the rise of the mass public* (Cambridge, 2007); Tilar J. Mazzeo: *Plagiarism and literary property in the romantic period* (University Park, 2013); Andrew Piper: *Dreaming in books: The making of the bibliographic imagination in the romantic age* (Chicago & London, 2009); Friedemann Kawohl & Martin Kretschmer: "Johann Gottlieb Fichte, and the trap of Inhalt (content) and form: An information perspective on music copyright" i *Information, communication & society*, 12:2, 2009, 205–28; Mario Biagioli: "Genius against copyright: Revisiting Fichte's proof of the illegality of reprinting" i *Notre Dame Law Review*, vol. 86, 5, 2011.
35. Forskning om eftertrycksdebatten har utforskats i ett flertal artiklar. Se till exempel Reinhard Wittmann: "Der gerechtfertigte Nachdrucker? Nachdruck und literarisches Leben im achtzehnten Jahrhundert" i Giles Barber and Bernhard Fabian (red.): *Buch und Buchhandel in Europa im achtzehnten Jahrhundert: The book and the book trade in eighteenth-century Europe: Proceedings of the fifth Wolfenbütteler symposium, november 1–3, 1977* (Hamburg, 1981), 293–321; Adrian Johns: "The piratical Enlightenment" 301–23; Woodmansee: "Publishers, privateers, pirates". För en samtida översikt av de många publikationer som hade publicerats i frågan om eftertryckning vid 1700-talets slut, se Ernst Martin Gräff: *Versuch einer einleuchtenden Darstellung des Eigenthums und der Eigenthumsrechte des Schriftstellers und Verlegers und ihrer gegenseitigen Rechte und Verbindlichkeiten: Mit vier Beylagen. Nebst einem kritischen Verzeichnisse aller deutschen besondern Schriften und in periodischen und andern Werken stehenden Aufsätze über das Bücherwesen überhaupt und den Büchernachdruck insbesondere* (Leipzig, 1794).
36. För mer om den mediala förändring som präglade senupplysningen, se introduktionen till Clifford Siskin och William Warner: *This Is Enlightenment* (Chicago, 2010).
37. Se också Immanuel Kant: *Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre, Metaphysik der Sitten 1* (Königsberg, 1797), 127.
38. Immanuel Kant: "Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks" i Johann Erich Biester and Friedrich Gedike (red.): *Berlinische Monatsschrift* 5 (Berlin, 1785), 407.
39. Ibid., 417.
40. Johann Gottlieb Fichte, "Beweis der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks. Ein Raisonement und eine Parabel" i Johann Erich Biester (red.) *Berlinische Monatsschrift* 21 (Berlin, 1793), 473.
41. Ibid., 451.
42. Woodmansee, *The author, art, and the market*, 53.
43. *Strafgesetzbuch für das Königreich Baiern* (München, 1813), 153.
44. Gergen: *Die Nachdruckprivilegienpraxis Württembergs im 19. Jahrhundert und ihre Bedeutung für das Urheberrecht im Deutschen Bund*, 179.
45. Hans Widmann: *Tübingen als Verlagsstadt* (Tübingen, 1971), 150.
46. Gieseke: *Vom Privileg zum Urheberrecht*, 186.
47. Friedrich Arnold Brockhaus: "Anzeige," i *Intelligenzblatt der Jenaische allgemeine Literatur-Zeitung*. Siebenzehnter Jahrgang. Erster Band. Januar, Februar, März., vol. 17, 7 (Leipzig & Jena, 1820), 52.
48. Citatet kommer från Brockhaus: *Friedrich Arnold Brockhaus, sein Leben und Wirken nach Briefen und andern Aufzeichnungen*, 1881, vol. 3, 8.
49. "Königliches Rescript, Privilegien gegen den Bücher-Nachdruck betreffend, vom 25. Februar. 1815," i *Königlich-Württembergisches Staats- und Regierungs-Blatt*, 9 (Stuttgart, 1815), 74.
50. Ibid.
51. Ibid. För mer information om bokprivilegiets historia i det tyska språkområdet, se Gieseke: *Vom Privileg zum Urheberrecht*, 39 ff.
52. Brian E. Vick: *The congress of Vienna: Power and politics after Napoleon* (Cambridge, Massachusetts, 2014), 255.
53. Friedrich Arnold Brockhaus: *Darf Macklot in Stuttgart mir, dem rechtmäßigen Verleger, und dem Privilegium seines eigenen Königs zum Hohn, das Conversations-Lexicon zum zweiten Mal nachdrucken? Eine Warnung – für das Publicum, und eine Rechtsfrage an den königlich Württembergischen Geheimenrath und an den königl. Bairischen Regierungsrath Krause in Baireuth* (Leipzig, 1818), 16.
54. "Königliches Rescript, Privilegien gegen den Bücher-Nachdruck betreffend, vom 25. Februar. 1815" 75.
55. Brockhaus: *Darf Macklot in Stuttgart mir, dem rechtmäßigen Verleger, und dem Privilegium seines eigenen Königs zum Hohn, das Conversations-Lexicon zum zweiten Mal nachdrucken?*, 13.
56. Citatet kommer från Eduard Brockhaus: *Friedrich Arnold Brockhaus, sein Leben und Wirken nach Briefen und andern Aufzeichnungen*, 1881, 3:8.
57. Brockhaus: *Darf Macklot in Stuttgart mir, dem rechtmäßigen Verleger, und dem Privilegium seines eigenen Königs zum Hohn, das Conversations-Lexicon zum zweiten Mal nachdrucken?*, 17.
58. Ibid.

59. Ibid.
60. Heinrich Luden: "Fragmente, veranlaßt durch die königlich-Württembergischen Gesetze über den Nachdruck" in *Nemesis: Zeitschrift für Politik und Geschichte*, red. Heinrich Luden, 12:2 (Weimar, 1818).
61. Ibid., 251.
62. Wilhelm Traugott Krug: "Krause u. Brockhaus über Büchernachdruck" i Friedrich Arnold Brockhaus och Wilhelm Traugott Krug (red.): *Hermes, oder, kritisches Jahrbuch der Literatur*, vol. 1 (Leipzig, 1819), 350.
63. Ibid.
64. Perthes: "Ueber den teutschen Buchhandel", 36.
65. Ibid.
66. Wolfgang Menzel: *Die deutsche Literatur*. Zweite vermehrte Auflage, vol. 1 (Stuttgart, 1836), 91.
67. Ibid., 1:90.
68. Friedrich Christoph Perthes: *Der deutsche Buchhandel als Bedingung des Daseyns einer deutschen Literatur* (Gotha, 1816).
69. Ibid., 15.
70. Perthes: "Ueber den teutschen Buchhandel", 36.
71. Ibid.
72. Menzel: *Die deutsche Literatur*, 91.
73. "Nachdruckliches," i *Deutsche Blaetter: Literarisch-politisches Sonntagsblatt*, 31 (Berlin, 1867), 122.
74. Ibid.
75. Franz Steger, (red.): "Der deutsche Buchhandel (Geschichtlich und statistisch)," i *Ergänzungs-Conversationslexikon. Jeder Band in zweiundfünfzig Nummern der Ergänzungsblätter zu allen Conversationslexiken*, vol. 6, 296 (Leipzig & Meissen, 1851), 582.
76. Egloffstein (red.): *Carl Bertuchs Tagebuch vom Wiener Kongress*, 241.
77. För mer om denna utveckling, se till exempel Vogel: "Grundzüge der Geschichte des Urheberrechts in Deutschland vom letzten Drittel des 18. Jahrhunderts bis zum preußischen Urheberrechtsgesetz vom 11. Juni 1837"; Elmar Wadle, "Das preußische Urheberrechtsgesetz von 1837 im Spiegel seiner Vorgeschichte" i *Woher kommt das Urheberrecht und wohin geht es? Wurzeln, geschichtlicher Ursprung, geistesgeschichtlicher Hintergrund und Zukunft des Urheberrechts*, (red.): Robert Dittrich (Wien, 1988), 55-99.
78. I det avseendet bidrog de skeenden som den här artikeln har fokuserat på till den mer generella expansionen av upphovsrättslagar och copyright-lagstiftning. Copyright-historikern Peter Baldwin har karakteriserat den processen på följande sätt. "[F]rom the eighteenth-century to the present, rights holders—whether authors or disseminators—have won an ever-stronger stake in their works. In certain nations some claims remain with the author and his estate perpetually. But in all countries rights have been continually extended on their owner's behalf. The first British (1710) and American (1790) copyright laws gave authors rights over verbatim copies of their writing for fourteen years after publication. As of 1993 in the European Union and 1998 in the United States, that had expanded to seventy years after the author's death, not only for the primary work but also for all manner of other works derived from it." För mer om detta, se introduktionen till Baldwins *The copyright wars: Three centuries of Trans-Atlantic battle* (Princeton & Oxford, 2014). Det ovan anförda citatet återfinns på sidan 3 i Baldwins bok.

79. "Bearbeitungen oder andere Umgestaltungen des Werkes dürfen nur mit Einwilligung des Urhebers des bearbeiteten oder umgestalteten Werkes veröffentlicht." § 23 UrhG Bearbeitungen und Umgestaltungen," Dejure.org, åtkomst den 2 mars, 2016, <https://dejure.org/gesetze/UrhG/23.html>.
80. Piper: *Dreaming in books*; Friedemann Kowohl & Martin Kretschmer: "Johann Gottlieb Fichte, and the trap of Inhalt (content) and form; Mario Biagioli: "Genius against copyright".
81. Se till exempel Adrian Johns: *Piracy: The intellectual property wars from Gutenberg to Gates* (Chicago & London, 2009); James Arvanitakis and Martin Fredriksson: "On Piracy"; Sundaram: *Pirate modernity: Delhi's media urbanism* (New York, 2009); Kavita Philip: "What as a technological author? The pirate function and intellectual property"; Philip: "Keep on copyin' in the free world? Genealogies of the postcolonial pirate Figure" i Lars Eckstein och Anja Schwarz (red.): *Postcolonial piracy*; Lars Eckstein and Anja Schwarz, "Introduction: Towards a postcolonial critique of modern piracy"; Lawrence Liang: "Piracy, creativity and infrastructure: Rethinking access to culture" i *SSRN Scholarly Papers* (Rochester, New York, 2009); Lawrence Liang: "Beyond representation".